

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
za Slovensko in slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRÀ

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

SUMRAK CIVILIZACIJE

Dosmosimo neke odломke iz članka Mate Balote, što ga je bio napisao za broj namijenjen Čehoslovačkoj. Budući da tada nije taj članak, kao ni čehoslovački broj, mogao da izide iz tehničkih razloga, dosmosimo par odломaka sada, jer i ti odlomci ipak sačinjavaju za sebe cjelinu.

Kritizirajući Masarykovu Svetsku revoluciju prije 13 godina, mi smo na drugome mjestu iznijeli, kako je stvaranje čehoslovačke države izvršeno na osnovu mješavine raznih principa. Prvo je kao osnova uzeto načelo samoodređenja naroda. Zatim je uzeto u pomoć historijsko načelo (zemlje Češke Krune). Pošto to nije bilo dovoljno, tražen su argumenti gospodarske prirode. Na kraju se govorilo i o razlozima strateškim. Ta mješavina nesuglašnja načela je postala za čehoslovačku državu sudobnosa. Prema tomu za Čehoslovačku nije tada bio mjerodavan princip samoodređenja naroda, nego odnos snađa. Danas Nijemci na osnovu principa samoodređenja naroda vrše svoje spajanje sa njemačkom državom. Dalle bi stvarila logična i jasna. Ali u tome rješenju nije jasno, ni logično, niti drugo. Jedan princip, princip samoodređenja naroda primjenjuje se samo prema Čehoslovačkoj i to samo prema Česiama. Za povećavanje mađarske teritorije na račun Slovačke već se traži vezivanje načela samoodređenja sa historijskim načelom (zemlje Krune Sv. Stjepana), dokle onako isto tako je stvarana Čehoslovačka 1918 i 1919. Da li to znači da se odnos snaga u Srednjoj Evropi izmjenio tako da se nekadašnjim pobjedocima u svjetskom ratu nameće sve što se hoće? U izvjesnoj mjeri izgleda doista da je tako. Za 87.000 (osamdeset sedam hiljada) Poljaka u Tisenu skoro je došlo do rata (ultimočivna nota Poljske i popuštanje Čehoslovačke) a da se o manjinskim pitanjima na drugim stranama uopće nije vodilo i ne vodi računa.

To jednostrano nametanje svoje pravde drugima, to geometrično rješavanje prve, kome se potpuno pušta iz vida gdje počinju prava drugih, taj diktat, koji je jednoga prava koje postoji čini golemu nepravdu, to je ono najboljije u ovoj epohi historijskog zbijanja. Dvadeset godina je Čehoslovačka u svojoj vanjskoj politici i u svome naoružavanju radila samo ono što je njoj preporučivala Francuska, da bi zatezala takav boljan način bila osudjena od Francuske za ono što je nju dvadeset godina slušala.

*

Hiljadne uspomene rođi nam se u sjećanju danas, misleći na sudbinu moravskoga sjećanja. Kako smo mi, jedni bijegunci iz nepoznatog dalekor južnog kraja, kad smo sa našim majkama u modernim i vremena svoga jednog odijelu i pokrivaču došli u prazne kuće čeških selja bili dočekani od čeških žena i ljudi! Kako su nam češke žene brzo napunile prazne sobe svojim punim međunarodnim perjanjem i lasticama! Kako su nas prvo dana i mnogih dana poslije gladne nahranile mlijekom i buhtljama! Kako su sa radošću slušale slavenske glasove naših majki, koje su ih podsjećale na starinske, sredovjekovne češke pjesme! Kako su nas privrili svii Česi od pisara na kotaru i kanceliste u porekskom uredu do blagajna hanačkih seljača! Kako su nas spasavali, brinuli se za naše odijelo, jačali naš klonjivo srce, dizali ono koje su bili za školu! Kako je svako naše dijete brzo, lako natucalo češki, da smo se svuda mogli brzo sporazumjeti! Pa i sve naše stare žene mogle su brzo da zapođevaju dugačke razgovore sa njihovim ženama. A kad smo mi mladi djaci primljeni u češke škole i ostali medju njima, koliki češki profesori i kolike češke sećajkinje i seljaci su nastojali da nam te nadoknade oca i majku! Roje se uspomene i steže se srce.

SLAVENSKA MANJINA U RUMUNJSKOJ

Najveća slavenska manjina su Ukrajinci – Bojazan Rumunjske od narod. manjina

U posljednjem broju pravke revije »Slovenski Prehled« je opisan članak o sudbinu slavenskih manjina u Rumunjskoj. Na jednom mjestu toga prikaza kaže autor Josef Fiala:

Nema ništa težega nego pokušati prikazati temeljito i pouzdano pravo like života slavenskih manjina u Rumunjskoj.

Pri tom smo upućeni na sitne mrvice, koje nadjeemo u rumunjskoj ili bugarskoj štampi. Pokušali ćemo da se osnovalimo na najnovije događaje.

Sveti sinod rumunjske pravoslavne crkve u jednom od svojih zadnjih zasjedanja, dopustio je ruskomu stanovništvu u Besarabiji bogoslužje na crkvenom slavenskom jeziku. Na taj način misli se oduprijeti propagandom radu baptista, koji se služe modernim ruskim jezikom i na taj način priboljjuju prednike u redovima ruskoga pravoslavnoga stanovništva. Sinođ je darovan 1.600.000 leja da se kupi priljerne knjige i pisanje jezikom crkveno-slavenskim. Do sada je u Besarabiji a tako isto u Dobrudži bilo zabranjeno služiti misu na drugom jeziku osim rumunjskom. Ponavljanje ove zabrane tice se međutim samo ruskoga stanovništva u Besarabiji, a ostaje i nadalje nelazbenjeno za Bugare u Dobrudži. Bukureštski »Universal« komentira odluku Svetoga Sinoda u svojim udovnicima od 10 maja o.g. i nalaže da bi se efikasnije oduproljubljivati uvođenjem ruskoga jezika u bogoslužje. Crkvena slovenština je danas ista tako malo razumljiva Bugarima i Srbinima kao i Rusima, a rumunski jezik ne će biti navodno manje razumljiv od crkvene slovenštine, kaže »Universal«. Rusi u Besarabiji imali su doista vremena da nauče u rumunjskoj crkvi rumunjski jezik. Raširenje rumunjskoga jezika doprinijele su mnoge i škole koje su bile ustavljene u Besarabiji i u jedinstvena za Rumunjskom, isto tako je doprinjela mnogo i vojna obveza mladih Besarabljana. Nadalje izražuje »Universal« strah, da ne bi propagandni rad baptista imao uspjeha i kod ostatoga slavenskog žiteljstva Besarabije. Rusi su tako zapravo manjina među ostatim Slavenima i ne smije se radi toga dozvoliti da bi se pod rumunjskom administracijom široko ruskim jezikom među onima, koji nisu Rusi, niti po narodnom porijeklu a niti po jeziku tako kaže bukureštski žurnalist pun brižne skribi za »Ukrainice, Bugare i uopće Slave. Sve opomene čini mu se da nisu suvišne – ta još iza pripovjeđa Besarabije kraljevini Rumunjskoj izlazio je u Kišinevju i jedinstvena manjina nego deset ruskih časopisa, dok su Rumuni tada imali samo jedan časopis, koji se vrlo teško borio za svoju egzistenciju.

Medju brojnim činovništvom, koje je zatvorila vlast patrijarha Mirona Crstića, je i Tačka Pucere, bivši prefekt u Siliștriji. Ubrajalo mu se u grupe proučenje, koja su izvršena za vrijeme njegovog djelovanja u Siliștriji. Njegovo ime povezano je sa mnogo sjećanja na Žužnu Dobrudžu. Pod izlaskom, da se vodi bol proti komitu, činila su se tamo prigje 1928. nasišla nad domaćim stanovništvom. Sofijski »Zaria« napomjљuje njegov proglaš od 7. novembra 1925. u kojem je obećao nagradu od 10.000 leja svakome, koji donese na prefekturu glavu komita. Koga se smatralo komitom, nije bilo nigdje rečeno. Taj proglaš, nazvan kolonijalom, huško je

na progon nevinih ljudi. Kasnije, je zauzeo Putere pravednji stav prama bugarskog stanovništva. Prema sofijskoj »Zarije« (br. 5029), bili su od Bugara, koji su bili žatvoreni radi špijunaže, tri iz Siliștrije, a jedan iz Dobrudže (pisac Jani Janev) predani vojnom судu. Ministarstvo unutrašnjih poslova svrglo je upravu Kulturnoga bugarskoga društva u Siliștriji, kome je na telu blok Ivan Angelov, i imenovalo je novo predsjedništvo sa Jordanom Lefferovim na čelu. Radi su tih o osobu koja je bila iz druge liga, učinila je da se povuče slavenski interes, a koja je iz osvete potom dala krive podatke inspektorima, koji su vršili inspekciju u bugarskim školama u Siliștriji. Tim se produbljuje jaz među putanom i učiteljima s jedne strane, a medju drugim drugim u drugu stranu, što je tako bilo unapred pažljivo i smisljeno uređeno. — U istom broju »Zarije« bila je objeljana notica iz Kišinevja, da poljica i vojska odstranjuje hebrejske i ruske natpisne sa grobova. Bio je navodno izdan i proglaš da se odstrelju i ruski natpis sa spomenika Puškinova!

Nu jedan slučaj, koj ilustrira vrlo tešku sudbinu Bugara u Južnoj Dobrudži, upozorila je na praskom zasjedanju PEN kluba bugarska književnica Dora Gabe. Rekla je, da se bugarski pisac Hadži Jevher Kalakrenski, koji živi u Južnoj Dobrudži, nalazi od 9 marta o.g. i nalaže da bi se efikasnije oduproljubljivati uvođenjem ruskoga jezika u bogoslužje. Crkvena slovenština je danas ista tako malo razumljiva Bugarima i Srbinima kao i Rusima, a rumunski jezik neće biti navodno manje razumljiv od crkvene slovenštine, kaže »Universal«. Rusi u Besarabiji imali su doista vremena da nauče u rumunjskoj crkvi rumunjski jezik. Raširenje rumunjskoga jezika doprinijele su mnoge i škole koje su bile ustavljene u Besarabiji i u jedinstvena za Rumunjskom, isto tako je doprinjela mnogo i vojna obveza mladih Besarabljana. Nadalje izražuje »Universal« strah, da ne bi propagoandni rad baptista imao uspjeha i kod ostatoga slavenskog žiteljstva Besarabije. Rusi su tako zapravo manjina među ostatim Slavenima i ne smije se radi toga dozvoliti da bi se pod rumunjskom administracijom široko ruskim jezikom među onima, koji nisu Rusi, niti po narodnom porijeklu a niti po jeziku tako kaže bukureštski žurnalist pun brižne skribi za »Ukrainice, Bugare i uopće Slave. Sve opomene čini mu se da nisu suvišne – ta još iza pripovjeđa Besarabije kraljevini Rumunjskoj izlazio je u Kišinevju i jedinstvena manjina nego deset ruskih časopisa, dok su Rumuni tada imali samo jedan časopis, koji se vrlo teško borio za svoju egzistenciju.

Za njega je Rumunjska narodna i jedinstvena država, čija ogromna većina sačinjava Rumuniju. Kaže da manjina, čiji se broj kreće oko 4 miliona, Jesu — ako uzmemo svaču od njih zasebno — bezznačajne, i tvrdi da je na 3 miliona Rumunija čistoga porijekla otpada u Besarabiji i cirkas istišnja Ruska, ruskoga narodnoga porijekla i pravoslavne vjere.

Naglašuje da manjine u Rumunjskoj tvore samo razbacana ostrva, a ne velike i kompaktne mase. Ta ostrva utežujući su, navodno pripadnici manjina imenom kašnje nego što je nastalo rumunjski narod i država, tako da se pripadnici manjina ne mogu ovde pozvati na našu historijsku pravu na našu povijest. Upozorava na jednu zadaću rumunske države: sprječiti poukrajinjenje Rumunja u Bukovini! (

Uspomene na kolektivan i individualan život. Najintimirija lična sjećanja. Pa za vrijeme bio to onaj hromi češki profesor Pařík, koji mi je savjetovao da tužim pazinjskog ravnatelja Kosa Pokrajinskog školskog vijeća za Istru, kad me je Kosa nepravilno isključio iz pažinske gimnazije i kad sam na njegov savjet bio isključen iz Češke gimnazije. Kako sam izgledao onoga vlasnikov kloštolog jutra kad mi je direktor češke gimnazije saopštilo da na osnovu pisma direktora pažinske gimnazije ne mogu više da budem dijak njihove škole. I dok sam tako silazio po stepenicama, došao je hramilič za inovni profesor Pařík koji nije vjerovao u Boga, ali je vjerovao u Slavenstvo, da me savjetuje, budi i po moguće. Pa zar nije to bio onaj utisnuti profesor Skovajsa, koji mi je kasnije, kad je Pařík plan uspio, prvi prišao i ponudio

mjesecnu pomoć iz fonda za pomaganje srodmih čeških dječaka? Češki lječnici su nas besplatno liječili, češki seljaci su nas bolesne uzimali na svoja imanja i hrastili nas, u vremenu oskudice, jaštima i mastom. Zar nisu to bili češki profesori, koji su mame drugih Ustava pomogli da prenesu na srednju školu? Zar nisu to bili češki lječnici, koji su srednju školu pomogli da se osnuje u Tisenu? Zar nisu to bili češki lječnici, koji su srednju školu pomogli da se osnuje u Svetom Ivanu?

»Pravo nije materija, koja se može dijeliti na fragmente. Kada se ono u rješavanju narodnosnog pitanja želi i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja. Neville Chamberlain.

Upada u oči da rumunjska štampa češće spominje opasnost od poukrajnjivanja Bukovine, kao i to da je Austrija umjetno nasebila Ukrainerima. Bukovinu da naškodi Rumunjima (!). Po Chimefaru (Minorites nationales en Europe Centrale) bilo ih je 1930 god. u Bukovini 28 % cjeolokupnog pučanstva. U cijeloj Rumunjskoj ih je to god. bilo (po službenim statistikama 456.842 ili 2% cjeolokupnog pučanstva Rumunjske. Ukraineri su naјveća slavenska manjina Rumunjske, a po veličini četvrti narodna manjina, kojih ima, po rumunjskim slavenskim izvještajima, oko 25%. Najviše imaju Madžari, pa Zidova, zatim Nijemaca, paiza njih dolaze Ukraineri. Jedna mala grupa tih Ukrainera živi u okrugu Mirameras, u susjedstvu češkoslovačkih Podkarpatske Ukrajine. Najveća masa rumunjskih Ukrainera živi u Bukovini i u severnoj Besarabiji. Dok u Bukovini, kao što je već spomenuto, sačinjavaju 28%, u Besarabiji sačinjavaju 9.57% cjeolokupnog pučanstva.

Ne treba smetnuti s umra da ti Ukraineri žive u teritorijalnom kontinuitetu s Ukrainerima u Sovjetskoj Rusiji.

Bugara je bilo 1930 po rumunjskim podacima 370.168. Oni sačinjavaju četvrtinu pučanstva Dobrudže, a manji dio nastava južnu Besarabiju.

Rusa je bilo te godine 306.969 u Besarabiji i Dobrudži, tako da Dobrudža nastavaju Bugari, Rusi, oko 250.000 Turaka i Tataru dok su Rumuni u manjini.

Osim toga ima u Rumunjskoj i nešto Poljaka, pedesetak hiljada u Bukovini i tridesetak hiljada Slovaka i Banatu, oko Arada, Bihaća i Salaja.

Hrvata i Srba ima oko 70.000 prema dru L Trnjegorskom. Prema rumunjskom popisu od 1930, bilo je te godine 43.454 Srba, od toga u Erdelju 616, Kršljana-Marmaroš (Arad) 2.338 i Banat 40.500. Međutim srpska pravoslavna eparhija u Temišvaru navodi te godine 44.413 Srba, a sveuč prof. Andrej Tibal na osnovu podataka iz 1937 utvrdio broj Srba u Rumunjskoj na 56.746.

Hrvata ima 10–11.000, koje rumunjski statističari nerado spominju, dok ih Madžari ubrajaju među Slovake. Glavna hrvatska naselja nalaze se oko Kraševine. Pred nekoliko godina dobili su i hrvatske učitelje iz Jugoslavije. Osim toga imaju Hrvati i nekoliko prosvjetnih društava, dok se cijelo kulturno djelovanje Srba koncentriše oko crkvenih općina, a najjača organizacija je »Savez pjevačkih društava« u Temišvaru sa 18 društava. Od štampe imaju Srbi same »Temešvarski vesnič« što ga izdaje srpsko-pravoslavna epahrhija, dok Hrvati nemaju nikakova lista, a ni hrvatska selja nemaju hrvatski svećenika.

Po ono par podataka što ih donosi »Slovenski Prehled« može se zaključiti da slovenskim manjinama u Rumunjskoj ne ide daš najbolje. To isto zaključuje i dr. L Trnjegorski u svojoj knjizi »Jugoslovenske manjine u inostranstvu« (Poglavlje »Jugosloveni u Rumunjskoj«) gdje kaže:

Bojazan od narodnih manjina u prvom redu madžarske i njemačke, izaziva mjere koje pogoduju i živili. Stvari se pravna nesigurnost, koja daje u ruke sve vlast vlast pojedinim organizacijama nizvod. Rumunjski nacionalizam postaje sve jači i sve više se ističe potreba rumunske nacionalne ekspanzije. — p.

MEMORANDUM MADJARSKIH MANJINA U RUMUNJSKOJ

Bukurešti, 15. novembra. Kako United Press javlja, delegati madžarskih manjina u Rumunjskoj, koji zastupaju 14 koštara Sedmogradske, predali su rumunskom ministru predsjedniku jedan memorandum, koji u mnogom stiže na karlsbadске točke.

U tome memorandumu potpuno se zaključava ravnopravnost madžarskih manjina u Rumunjskoj. Pre svega traži se slobodno osnivanje posebne madžarske političke stranke, zatim da sva činovnička mjestva u madžarskom području budu zaposljena Madžarima i da službeni jezik bude madžarski.

Na gospodarskom polju traže da se osnuju posebne madžarske zadruge potpuno nezavisne od države, kolima će se davati državna pomoć. Traže madžarske škole, u kojima će se podučavati iškorišćivo na madžarskom jeziku, a učitelji bili samo Madžari.

MATE BALOTA.

LETOSNJA JAVNA DELA V GORIŠKI POKRAJINI

Gorica, novembra 1938 (Agis). V letu letošnjega leta je bilo v gorški-pokrajini izvršenih in dokončanih za 14,433.000 lir javnih del, od katerih odpade 8 milijonov na cestna dela. Na slovenski del, ki predstavlja večino gorške pokrajine, odpadejo slediča dela: nova cesta v bovški občini od Planine do Žage, ki je stala 3,228.000 lir cesta k spomeniku na Oslavju pri Gorici s stroškom 390.000 lir, nova cesta iz Grgarja do Bat na Banjski planoti 40.000 lir, popravilo ceste na Sv. Mihail pri Gorici 80.000 lir, obnovitev bivše vojaške ceste Kromberg-Ravnic 164.000 lir, popravilo ceste iz Kobaria v Videm 70.000 lir, popravilo ceste pri Zagori pri Idriji 65.000 lir, popravilo državne ceste iz Kanala v Kobariad 3.533.000 lir. Poleg tega so bila na ta razen izvršena še sledeča javna dela: zgradba otroškega vrtača v Grgarju 60.000 lir, zgradba nove šole v Zaloščah pri Dorenbergu 246.000 lir, zgradba nove vojašnice za obmejni milico v Cerknem 106.000 lir, zgradba novega pokopališča v Idriji, o katerem je nasliši svoječasno uočimo poročal in ki bo otvorjeno šele v maju prihodnjega leta skupno z novozgrajeno cerkvijo, je stala 350.000 lir, obnovljenje gorškega gradu in ureditev grajskega griča 960.000 lir, preureditve gradu v Šlantalu za občinske pisare 120.000 lir; ureditev poslopja za fašistično mladino (Giovanni Italiana del Littorio) v Pipavi 10.000 lir, nova ureditev gorškega muzeja 300.000 lir, regulacija in razširitev trga Travnik v Gorici 560.000 lir; nov vodovod v Robedšču na Kobariškem 100.000 lir, nov vodovod v Vrhpolju pri Pipavi 20.000 lir, zgraditev novega spomenika padlim vojakom v S. Gorji 75.000 lir, in spomenik padlim v abenski vojni, ki so ga postavili v Cerknem 12.500 lir. Iz 2 in pol milijona lir, ki sta jih v to svrhu stavila na razpolago gorška pokrajinska uprava in gorška občina, je bilo izrajenlo le zidovje bolnišnice.

Za navedena javna dela so velik del žrtvovale tudi posamezne občine, za kar so morale najeti posebna posojila.

Praznik medu

Trst, novembra 1938. — (Agis). — V nedeljo dne 6. t. m. je Trst praznovan dan medu. V ta namen so bili številni avtomobili razmesteni na raznih krajin v sredistru mesta, na katerih so prodajali med po sorazmerni nizkih cenah. Italijanska strana stremi za tem, da bi pomnilo domačo proizvodnjo medu in vzdržala konzum.

Zvišanje cen krompirja

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Ker primanjkuje Italiji krompirja, se bodo doseganjem cene krompirja zvišale. Povprečna cena krompirja pa se je že od leta 1937 dvignila od 31.— lir na 41.70 lire v letosnjem letu, med tem, ko se je še pred abensko vojno prodajal krompir v Italiji po 20.— lir za stot.

Ekonome cene za prodajo tkanic

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Združenje trgovcev v Trstu je določilo enotne cene za prodajo vseh vrst tkanic, ki bodo morale biti od trgovcev dosledno upostenjane. V ta namen je izdalо posebne cene, katere bodo morale imeti trgovci razobesene na videnih mestih v svojih lokalih.

Zvišana proizvodnja živega srebra

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Skupna proizvodnjava živega srebra v Italiji, ki ga pridobilja največ v Idrijskem rudniku, je znašala v prvih devetih mesecih letosnjega leta 1.750 ton, med ko je v istem razdoblju lanskega leta znašala 1.715 ton. Skupno je letos izvrednost 44.7 milijonov lir.

Zemljeknjizna mapa katastrske občine Podbrdo

Podbrdo, novembra, 1938 (Agis). Na županijo v Podbrdu se je pred časom zglašlji odposlanec lokalne oblasti in prosil, naj mu izroči zemljeknjizno mapo občine Podbrdo, katere izvod je hranišča županstva. Ker mape in dogovorenem času niso vrnili županstvu, se je to začelo zanimati zanjo, vendar zmanj. Niti po daljšem iskanju niso mogli ugotoviti, kdo si je prilep izposodil mapo in kam je bila odnesena.

Letosnji pridelek grozdja

Trst, novembra 1938 (Agis). Po uradnih ugotovitvah so v Italiji letos pridele 58.324.500 stotov grozdja, ki kaže znaten porast napram lanskemu, letini, ki je dala 55.142.020 stotov grozdja. Od letosnjega prideleča odnade na Julijsko Kraljino in Zadar 1.055.740 stotov grozdja.

Specjalisti rojeni leta 1912

Gorica, novembra 1938 (Agis). — Nekateri mladienci, rojeni 1912 in deljeni raznim specjalnim oddelkom, so bili v oktobru, nekadoma vpoklicani.

RASISTIČNI ZAKONI IN TRST

Židje ne bodo smeli imeti nežidovskih služkinj

Poleg drugih zakonov, ki omogočujejo trgovsko in ostalo delovanje Židov, je tudi odredba, ki prepoveduje Židom, da imajo nežidovske služkinje italijanskega podanstva. Torej Židje bodo morali v bodoče vzeti služkinje-Zidinje ali pa služkinje, ki imajo tuje državljanstvo. To odrejuje 11. člen rasističnega zakona, ki nadalje praví, da se bodo prekršite kaznovale z denarno kaznijo od 1000 do 5000 lir. Ta člen zadeva tudi Židje, ki so po členu 13. osvobojeni od nekih členov protizavodskega zakona. To so tako imenovani diskriminirani Židje. V Trstu je okoli 2500 židovskih družin, z od teh je getovo preko 1000, ki imajo služkinje in ki jim bodo morali sedaj odpovedati službo. Ker je velika večina služkinj, ki so Slovenke in dežele, je ta precej velik udarec zanje, ki si bodo morale poiskati dela drugie in morda izven Julisce Kraljine v mestih stare Italije.

V Trstu imajo Židje v rokah le prav malo zemljišč. Toda velika je njihova posest v zgradbah. Židje posestujejo mnogo hiš in mesto samem in posebno v sredistru mesta. Po novem zakonu bodo morali svojo imovino v veliki meri prodati, tako da se bodo postavili v sklad z zakonom, ki predvideva le delno posest. Zgradbe, ki jih imajo sedaj Židje v rokah, cenijo na 300 milijonov lir. Torej za vsoto bodo morali Židje prodati svoje hiše. Le tričti Židje, ki so zaradi posebnih zaslug diskriminirani, bo smeli se nadalje obdržati svojo posest. V Trstu bo torej izvršena prodaja neprimerno v tako velikem obsegu, kot še nikoli. Tudi razne družbe nepremenljiv, ki so v židovskih rokah, ne bodo uše posledicam zakona.

Poleg tega bodo morali Židje iz vseh

zavarovalnic. Tudi tukaj velja člen zakona o diskriminiranih Židih, toda samo za zavarovalnice, ki so popolnoma privatnega značaja. Tako bodo mogli diskriminirani Židje še naprej ostati na svojih uradniških mestih v zavarovalnici Assicurazioni Generali, Rimljane Adriatica di Sicurtà in njenih filialah. Člen 13. zakona predvideva nekatere izslove rasističnega zakona za vse Žide, ki so v kakem meri zasluzni za dužvo in fašizem. Tem Židom, ki je prizanesena ostrina tega zakona, se imenuje diskriminirani Židje. Sem spadajo vsi Italijani državljanji židovskega rodu, ki so članji družin padlih v libijski, svetovni, abenski in španski državljanji, ki so v padlih za fašizem, nadalje ranjeni, invalidi, postopljivi in odlikovalci za vojaške zasluge v omenjenih vojnah, potem vojaki, ki so si priborili vsaj vojni krizice, nadalje vse Žide, ki so bili ranjeni in invalidi za časa nastopa fašističnih pohodov, člani fašistne vsele vse do 1922. in prvega semestria 1924., reški legionarji in končno vse, ki so izkazali s posebnimi zaslugami.

Italijanski listi so prinesli tudi statistiko diskriminiranih židovskih družin. Po tej je v Italiji preko 15.000 židovskih družin. Od teh pa je 3.522 diskriminiranih. Torej zelo velik odstotek. Na ta odpade 400 družin padlih v vojni, 721 družin volnih dobropovelj, 1937 družin odlikovalcev z vojnim krizcem za zasluge, 3 družine padlin za fašistične zasluge, 20 družin padlin za fašistične zasluge, 724 družin fašistov vpisanih v stranko pred pohodom na Rim in 51 družin reških legionarjev. Nikaka olajšava ne zadeva visokošolska studija za člane teh družin.

Božična številka

našega lista bo izšla kot običajno v povečanem obsegu. Zaradi tega prosimo sodelavce, da biam poslali svoje prispevke najkasneje do 15. decembra.

D R O B I Ž

Gorica. — Za dokončno zgraditev nove bojnišnice je vlada odobrila 9 milijonov lir kredita.

Gorica. — Ministrstvo zdravstva je dovolilo polovično vožnjo za akademike iz obmejnega kraja, ki se vpišejo na univerzo v Padovi.

Gorica. — Te dni so praznovali 17-letnico obstoja, reševalne postaje »Zeleni križ«.

Gorica. — S koleša je padla 9-letna Marcella Faganel iz Virtojbe. Zlomila si je nogo.

Gorica. — Ponovno bo začela izhajati revija »Studi Gorizianie«, ki jo bo izdajal »Il centro di studi Gorizianie«. Poleg ozivljanja te revije je omenjeno »srediste sklenilo izdati »Zgodovinski altant obsoški krajev« in »Zgodovsko-umetniško statistiko po občinah«. V njegovem okvirju bo izšla tudi kulturna zgodovina Soške krajine z opisom redentističnega gibanja.

Reka. — Filmska igralka Rečanika Milica Penović bo igrala v novem filmu »Evkatori«, ki ga bo napravila družba »Roma-Film«.

Trst. — Main je manjkal, da ni uton 62-letni Franc Žigon. Ko se je sprehajal ob morju, nju je nenadoma spodrljal, tako da je padel v vodo. K sreči so pritekli na pomoč, nimogreti in ga izvlekli iz vode.

Trst. — Minister javnih del Cobolli-Cigli je obiskal Istro, kjer si je ogledal razinu javna dela.

Trst. — Tržačani konsumirajo vsak dan 550 ltl mleka. Največjo koliko mleka pošilja v Trst Kras in za njim Furlanija ter Istra. Prej je prihajalo mleko celo iz padške nižine (Lattezza soresine).

Vojško. — Iz neznanih vzrokov je pricelo ponoči goreti v hiši Josipa Podegorčnika. Kljub hitri pomoči je zgoril velik del hiše z opremo in predelki ter orodjem. Skoda znaša 10.000 lir.

Mussolini je postavil Madžari spomenik v Košicah v zahvalo za usluge pri pridobitvi dela Slovaške in Podkarpatske Rusije. V Pragi pa so fašistični študentje podali Masarykov spomenik na univerzi.

KONCERTNA PRIREDITEV V KOMNU

Komen, novembra 1938. (Agis). — Prvo nedeljo v mesecu novembru sta predstivali v Komnu koncert okoliska rojake, in sicer Pino Bergot in Slavko Lukman. Komenčani in ljude iz bližine in daljne okolice so se v velikem številu udeležili koncerta. Na sporedno so bili razni svetovni skladatelji, najbolj pa so običajno navdušile prelepe slovenske pesmi Flajšmana, Konjeviča in Pavčeta. Navzoči so nastopajočima ob teh pesmih burne aplavzdrali in zatevrali povoritve. Navdušenje je bilo spontano in prizorno, kar priča, da naše ljudstvo ni in ne more pozabiti svoje lepe narodne pesmi. Take prireditve Komenčani niso imeli že skoraj dvajset let!

Italijanski uvoz premoga

Trst, novembra 1938. (Agis). Po najnoveljih uradnih statistikah je Italija uvozila letos v prvih devetih mesecih 9.215.000 ton premoga, medtem ko je v istem razdoblju lanskega leta uvozila le 9.212.000 ton premoga. Iz prednjih števk je razvidno, da je Italija, kljub velikemu trudu fašistične vlade za gospodarsko osamosvojitev, ne more pozabiti svoje lepe narodne pesmi. Tačne prireditve Komenčani niso imeli že skoraj dvajset let!

Razgovori na meji

med prebivalstvom in financarji

* Dov vati?

* A Planina.

* Per che cosa?

* Per farina.

* Per chi?

* Per mi.

Kaznovane mlekarice

Trst, novembra 1938. — Hrigitenski občinski urad je naznali oblastni sledički mlekarice in mlekarice, ki so prodajale posneto mleko: Ivano Fondu iz Barovice, Josipa Marca iz Lokev, Ivana Mavec iz Lokev, Franca Racmana iz Barovice, Sofijo Račem iz Barovice, Martina Stražna iz Doline, Andreja Karizja iz Povirja in Valerijo Čuk iz Trebuš.

SLOVENSKE KNJIŽEVNE IZDAJE

Gorica, novembra 1938. (Agis). Slovenska književna izdaja »Luce« je tudi letos izdelala nekaj svolj knjig, in jih z doljenvjem oblasti tudi razprodala s pomočjo svojih poverjenkov po naših vaseh. Pred nekaj dnevi pa se je pojava v polnih vseh zastopnikov začelo zainteresovati, da naravniki vrnejo vse prejetje izdavo letosnjega izdaja. Vzroki te

PALI U ŠPANIJI

Pala, novembra 1938. — Corriere Istriano donosi pod velikim naslovom: »Camicie nere i striane in Spagna — Legionari reduci e legionari che non tornano — polsi talijanski legionara iz Istre, ki so pali v Spaniji. Po tom izvještaju, v Spaniji so poginuli: Andreotti Ricardo iz Rovinja poginuo aprila 1938 na Ebro, portušnik Totoro, Henrik Cattarin (Kalarinčič) iz Sveti Nedelje kod Nižnade poginuo na Ebro marca meseca, Federico Malcuz iz Kopra pa isto na Ebro, Pietro Kociani iz Cresa i svečenik Teodoro Bortolon iz Pula.

* Njiva iz Buenos Airesa javlja da je v Spaniji poginuo na strani republikanaca Maks Valentič iz Solkan.

* Trst. — Senator dr. Giorgio Piatacco je bil imenovan za poslanika,

Božični broj

Našega lista izlazi po običaju u povećanom opsegu. Molimo sarađnike da nam pošalju svoje priloge najdalje do 15 decembra.

ZASTANEK ITALIJANSKIH PLAĆI ALBANIJI

Ljubljana, 10. novembar 1938 (Agis). Ljubljansko trgovsko tečensko glasilo »Trgovski list« je u zadnji številki med gospodarskimi vestmi preneslo tudi iste članak, ki ga pričinjava dobesedno:

»Da bi si zagotovili ravnovesje v trgovinski balanci, je albanska vlada lani odredila, da se omejuje uvoz iz vseh držav, s katerimi je bila Albanija trgovska pasivna. Zato se je dovoljalo brez ovir samo uvoz iz Italije, USA in Grecije. Kasneje pa je izdala albanska vlada še nova določila, s katerimi se je italijanski trgovini dovodil dejansko monopol za vse predmete, ki se izdelujejo v Italiji. Na podlagi vsega tega so seveda albanski izvozniki izvajali svoje blago predvsem v Italijo, ker se je tudi iz Italije uvažalo vse potrebeno blago. Po pogodbi bi se morale nakazovati plaćila na albanski izvoz vsakih 15 dni. Minilo pa je že le tri mesece, od kar albanski trgovci niso dobili iz Italije niti pare. Terjave so tako narastile na več stotisoč zlatih frankov. Albanski izvozniki pa nimačko toliko kapitala, da bi mogli na ta plačila še dolgo čekati, zato je izostal ves albanski izvoz v Italijo. Albanski list »Drita« apelira na Italijanske oblasti, da se zavrnemo in ukrenejo potrebno, da pridejo albanski izvozniki do denarja.«

RAZSTAVA JUŽNOTIROLSKIH UMETNIKOV V RIMU

Dne 12. t. m. je bila otvorjena v Rimu velika razstava del umetnikov z Južne Tirolske. Otvoriti je prisostvovao 800 umetnikov in obrtnikov iz Južne Tirolske. Predsednik vlade Mussolini je sam otvoril to razstavo, ki se imenuje »Mostra altoatesina«. Kipi, slike in splošna dela so zajeta iz sedanjega časa imperialne dobe Italije in prikazujejo v nevjeki meri vojaške motive italijanskih legiornarjev v Španiji, boje v Abesinijski, fašistične realizacije in avtahrijo. V veliki večini so vsa imena novih umetnikov nemški.

PISMO ENGLEŠKIH INTELEKTUALAC DRU BENEŠU

Edward Beneš, koji — kako je poznalo — boravi v Londonu, primio je ovih dana jedno pismo u kojem veliki broj uglednih ljudi iz engleskog javnog života izrazili svoje poglavlje u vezi sa rešenjima Čehoslovačkog pitanja i sadanjim položajem v Evropi uopće.

U pismu se na prvom mestu izriči simpatije dru Benešu u českem narodu, te se ujedno podstavlja na ulogu koju je dr. Beneš odigrao na mitrovnoj konferenciji u Versaillesu, kad je — kako se u pismu kaže — predlagao promjenju predviđeni granice, da bi se smršao broj Nijemaca koji su trenutno prisotni Čehoslovačkoj. U pismu se zatim očepe priznanje dru Benešu za njegove usluge, što ih je učinko liberalnoj Evropi. »Vi ste se uriteli i prite svega pokazali kao dobri Europejci — kaže se doslovce u pismu. »Sudbina zemlje kojoj se često pretiskovali bila je odlučena, a da ni niste mogli tjudno riješiti reti u tajnim vrijedanjima koja su do tega dovela. Vaš sadarstvo je ujedno i končana.«

Pismo so potpisani medju ostalima: Norman Angell, Lord Cecil, Gilbert Murray, Harold Nicolson, Philip Noel-Baker, Archibald Sinclair, Virginia Woolf, H. H. Wels, Henry W. Nevinson, Pauline Smith itd.

VREDNOST NABOŽNEGA LISTA

Ponatiskujemo brez komentarja iz »Slovenca« od nedelje 13. t. m. V Gorici izlaha mesecne »Svetoprsorska Kräftsce«, ki prinaša verske članke in poročila o razvoju katoliške misije po svetu. Dobro urejanje mesečinde se že med slovenskim vernim ljudstvom v kraljestvu časno zelo priznivači. V zagrebčki »Istrici« pa je prof. Lavo Cermelj zapzel o njem sledeto sodbo: »Litsit« »Svetoprsorska Kräftsce« nima nobene literarne ali druga vrednosti, ker je v pravem pomenu beneševa samoučstva publikacija ob 400-letnici samoučstva na Sv. Gorici, kjer gospodarjuje sedaj italijanski redovništvo. »Da je nabobni list za svobodomisla prof. Cermelja nima nobene vrednosti, razumemo. Gotovo pa je, da isti veliko vrednost se izteče Slovenec, ki morejo iz njega zasjeti, katoliške resnice in pobude. Občljujemo, da se piše, ki je znana oseba pri manjšinskom delu, ne more pri presojanju lega vprašanja doigriti na objektivno višino, ki jo zahteva predmet in resnica.«

ŠIRITE, ISTRU!“

ITALIJA IN SUEŠKI KANAL

Trst, novembar (Agis). V zadnjem času postajajo Italijanske zahteve po priznaju soudežebne Italije, v upravi Sueškega prekopa čim daleje bolj glasne. Italijanski listi prinašajo obširne članke in dokazujejo da fašistična vlada popolnoma upravljeno zahteva v upravi družbe Sueškega prekopa zase tako mestno, kot ji prizada glede na promet in visoke zneske, ki jih mora Italija plačevati za plovbo skozi Sueški kanal in ki so posebno občutno narasi med in po abesijski vojni. Fašistični krogovi in po njih vodilni Italijanski listi in revije poudarjajo, da to vprašanje ni niti strateško, niti politično, temveč, povsem gospodarsko. V italijanskih uradnih krogih izvajajo, da se bodo razgovori glede tega vprašanja pričeli čim nastopi svoje mesto novi francoski poslanik v Rimu. Za prevoje pa je pač najbolj merodajna Francija, ker je 51 odstotkov vseh akcij v rokah francoskih kapitalistov, dočim imajo Anglie in 44 odstotkov. Italija je že z italijansko-angelskim sporazumom 16. aprila 1. dosegla od Anglie, da ji priznal koncenčijo o internacionalizaciji Sueškega prekopa iz leta 1880. Italija zahteva, da se reči, ki ga je uvedla Sueška družba pri upravljanju prekopa, prilagodi novim razmeram; posebno se zavzema zato, da se znatno znižajo pristojbine za plovbo parni-

kov skozi prekop. Italijanski listi prinašajo podatke o dohodkih, ki jih ima Sueška družba od pristojbin na morsko plovbo. Tačko je v 1. 1937. dohodek pristojbin znašal 988 milijonov frankov, dočim so stroški za vzdrževanje kanala v istem razdoblju znašali le 203 milijonov frankov. V. l. 1937. so dohodki znatno poskočili in to na 1 milijard 454 milijonov frankov, dočim so stroški za vzdrževanje znašali le 303 milijonov frankov. Listi povedljajo, da so na ta način delničari Sueške družbe zaslužili vsaki delnici od 250 frankov nominalne v letu 1936. 600 frankov dividende v l. 1937.

Tačko je da se tudi dividenca zvišala na 820 frankov za vsako delnico. Italijanski listi povedljajo tudi, da bi z reorganizacijo rezime in tem, da se postavi Sueška družba pod mednarodno kontrolo in jo tako prisli na zmanjšanje pristojbin, imale koristi »se države, ki pridejo v poštev za plovbo skozi Sueški prekop, prizadeti bi bili z avto-lease Corporation, dnevnik »Popolo d'Italia« in drugi trditvji v svojih razpravah o tem vprašanju, da je sedaj nastopil trenutek, ko se mora to vprašanje z italijanske strani sprožiti z mednarodno razmerom; posebno se zavzema zato, da se znatno znižajo pristojbine za plovbo parni-

MALE VESTI

Dr. Beneš obtožujejo, da je zakrilil razdelitev Češke. Sestavili so odbor, da prouči »narodno katastrofo« in prouči njegova krivo. To forisirajo nekatere politične struje med katerimi sta predvsem češkoslovaški poslanci v Parizu Osuský in sedanj zunanji minister Chvalkovsky. Oba trdita, da sta vlad posiljala točne informacije iz Pariza in Rima (kjer je bil prej Chvalkovsky poslanik) o situaciji ki je dovedla do razdelitev Češke in katerih ni dr. Beneš hotel vzet na znanje.

*
Po podatkih »Völkischer Beobachter« je med 1.960.000 novo došlim državljanim Madžarske 460.000 ljudi nemške narodnosti. Od tega je nad 300.000 Slovakov in Rusinov, 150.000 židov in okoli 10.000 Nemcov. Na ta način prebivalci sedaj v Madžarski 600.000 Nemcov, 500.000 Slovakov, 120.000 Jugoslovov, 50.000 Rusinov, 20.000 Rumunov in 580.000 židov. Od skupnega števila prebivalstva Madžarske odpade na nemške narodnosti 18 odstotkov.

*
Preventivna cenzura u Švicarskoj uvedena je u kantonu Zürich za nacional-socijalističke tjednike »Schweizer Volke« in »Angriff«. U skoro se je vrjeme donjeli ostra uredba za antideometratske liste na području Švicarske.

*
Anglia je priznala italijansko cesarstvo in zasedbo Abesinije 16. novembra ko je sedanj poslanik v Rimu lord Perth izročil italijanskemu kralju nove poverilnice. — Agis.

*
Italijanska vlada je odpravila davek na avtomobile, da bi se z večim avtomobilskim prometom povečala protizvoda Italijanskih avtomobilskih tvrtic. — Agis.

*
V Rim je odpovala jugoslovenska delegacija na zasedanje stalnega jugoslovensko-italijanskega govpodarskega odbora. — Agis.

*
Za predsednika industrijskega združenja v Trstu je bil imenovan Avgust Kozulic, ki je bil istočasno imenovan tudi za viteza dela. — Agis.

*
Vsak dan je siljati vedno glasnejšo zahtevo Nemčije po kolonijah. Nemci silijo Angleže, da bi se vprašanje čim pre rešilo in da bi se predvsem rešilo z odstopom — francoskih kolonij. To je pognoalo Kralj v glavo tudi Francozon, ki zantevajo, da mora njihovo kolonijalno cesarstvo očati nedotaknjeno.

*
Berba groždja v Italiji je zavrnena pod veoma ilijepim, vremensom. Berba je po koltini razšljita, u raznim krajevnima, ali je kvalitet ovogodišnjeg groždja odličan tako da će vino biti veoma podesno za lagerovanje za duži niz godina. Potražnja novog vina veoma je živa, ciljene su črvaste. U Piemontu se prodaje 11-gradno vino po 120 lira za lit. Sicilijanska vina, za krščanje severo-talijanskih vina takodaj se mnogo traže. U okolni Marsale plača se novo 17-gradno vino cca 675.— lira po lit.

*
Na francoski gimnaziji v Pragi je padlo število učencev od 1800 na 60. S tem je podan jasen dokaz kako so padle simpatije za Francoze.

*
Na Koruškem so nacional-socialistične oblasti ukinile vse utrakvistične šole. Odslej bodo obstajale samo nemške šole, v katerih se bodo morali vpisati ljudi slovenski otroci. Ukinjena je tudi latinska in mesto nje je uvedena gotika.

*
Ekonomска situacija u Italiji. Ovih dana održao je u Milanu govor Guarneri, talijanski ministar trgovine o privredni situaciji u Italiji. Iz spomenutog govorja vidi se, da je opši indeks talijanske industrije u junu o. g. bio 97.71 prema 91.48 u junu v 1927. U juliju je indeks nešto zmanjšao 83.05 prema 85.90. U vanjskem trgovinom bila je pokazala znatno poboljšanje, jer je pasiva manja za 1.800.000 milijuna lira. Ako se ekonomski razvoj produži in dalje, kot je bio v prvem polugodištu, onda je deficit talijanske vanjske trgovine biti smanjen sa 5.540 milijuna, koliko je iznosil u prošoj godini na 3 milijarde lira. (Jug. Lloyd).

*
— V južnem predelu Stubaških Alp, tik prejšnjih italijansko-avstrijskih, sedaj italijansko-nemški državni meji, se nahaja planinska koča Becherjev dom, ali kakor so jo prekrstili Italijani, Rifugio Regina Elena. Ker se nahaja blizu meje, so doslej Italijani avstrijskim oziroma nemškim gorovcem dovoljivali, da to kočo obiskujejo, da ne bi bilo zato potreben kakšno posebno dovoljenje. Kakor pa poroča nemški planinski obzornik »Der Bergsteiger« od prejšnjega meseca, Italijani tera obiskova brez pravilnega potnega lisca ne dovoljujejo več. (Slovenija).

*
V Nemčiji se zadržajo vsi inozemski listi razen italijanskih in poljskih in zaradi napadov, ki jih prinašajo, v zvezi z pogromi v Nemčiji.

